מבוי [א] שהוא א גבוה (א) למעלה מעשרים אמה ימעט ר' יהודה אומר אינו צריך והרחב[א] מעשר אמות ימעט ואם יש לו צורת הפתח אע"פ שהוא רחב מעשר אמות[ב] אין צריך למעט: גמ' תנן[ג] התם ב סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה וגבי[ב] מבוי תני תקנתא סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא ואיבעית אימא דאורייתא נמי תני תקנתא אלא סוכה דנפישין מיליה פסיק ותני פסולה מבוי דלא נפישי מיליה תני תקנתא אמר רב יהודה אמר רב חכמים לא למדוה אלא מפתחו של היכל ורבי יהודה לא למדה אלא מפתחו של אולם דתנן[ד] ג פתחו של היכל גבהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות[ה] ד ושל אולם גבהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמות ושניהן מקרא אחד דרשו [א] ושחטו פתח אהל מועד דרבנן סברי קדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד וכי כתיב פתח אהל מועד אהיכל כתיב ורבי יהודה סבר[ו] היכל ואולם קדושה אחת היא וכי כתיב פתח אהל מועד אתרווייהו הוא דכתיב ואיבעית אימא לר' יהודה נמי קדושת אולם לחוד וקדושת היכל לחוד והכא היינו טעמא דרבי יהודה דכתיב [ב] אל פתח אולם הבית ורבנן אי הוה כתב אל פתח אולם כדקאמרת השתא דכתיב אל פתח אולם הבית הבית הפתוח לאולם והא כי כתיב האי במשכן כתיב אשכחן[ז] משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן דאי לא תימא הכי הא[ח] דאמר רב יהודה אמר שמואל ה שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר [א] ושחטו פתח אהל מועד בזמן שפתוחין ולא בזמן שהן נעולים והא כי כתיב ההיא במשכן כתיב אלא אשכחן מקדש דאיקרי משכן ומשכן דאיקרי מקדש בשלמא מקדש דאיקרי משכן דכתיב [ג] ונתתי (את) משכני בתוככם אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן אילימא מדכתיב [ד] ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם ההוא

מבוי שהוא גבוה. ט שהניחו את הקורה למעלה מעשרים אמה וקורה זו להתיר לטלטל לתוכה באה[ג] דמדאורייתא איתסר הוצאת רה"ר בשבת ומה היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה כדאמרן בפרק יציאות השבת (שבת ד' ו.) שדומין לדגלי מדבר[ט] דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן[י] ועגלות של לוים ברוחב י"ו אמה אזלי כדאמרן בהזורק (שם ד' צט.) הלכך לא הוי רה"ר בציר מי"ו אמה רוחב ומפולש מב' ראשין[כ] אבל מבוי קצר הוא ואינו רחב י"ו אמה ואי נמי רחב הוא אינו מפולש אלא ראשו אחד פתוח לרה"ר וראשו אחד סתום דאי הוה מפולש לא הוי משתרי בקורה כדאמרינן בגמ'[ל] וכיון דלאו רה"ר הוא שרי לטלטולי ביה מן התורה בלי שום תיקון ורבנן גזור עליה משום דאתי לאיחלופי ברה"ר ושריוה בתקנתא דלחי או קורה דליהוי היכירא דלא ליתי למישרי רה"ר גמורה: ימעט. ישפיל וטעמא מפרש בגמ': והרחב מעשר אמות ימעט. דזהו שיעור רוחב שתם פתחים וטפי מהכי לא מיקרו פתח אלא פרצה[מ] ואנן בעינן פתח וצריך לנעוץ קנים למעט רוחב כניסתה ולהעמידה על עשר או על פחות: צורת הפתח. לחי מיכן ולחי מיכן וקורה (ס"א וקנה) על גביהן[נ]:

גמ' דתני תקנתא. דתני ימעט ולא תנא פסול: סוכה. לטעמא דידה דאורייתא כדאמרי' התם מלמען ידעו דורותיכם: תני פסולה. הואיל וכבר מימות משה ניתנה מדה זו ובאו חכמים לפרש לך שאם לא עשה כן פסולה שייך למיתני בה לשון פסלות ואף על גב דמהניא בה תקנתא כל כמה דלא מתקן לה איקריא פסולה: מבוי. דכל עיקריה דרבנן הוא לא שייך למימר ביה לשון פסלות שהרי כאן התחילו להראותך עסקי מבוי ותורותיו ומאי פסול שייך למימר אכתי לא הודיעוך רבנן שיעוריה בהכי דליתני אם לא עשה כן פסול: דאורייתא נמי תני תקנתא. בעלמא במילי אחריני: דנפישי מיליה. דקתני התם שאין לה שלש דפנות ושאינה גבוהה עשרה ושחמתה מרובה מצילתה: פסיק ותני פסולה. דהשתא מצי כייל ותני להו[ד] כולהו כחדא דאי הוה תני תקנתא לא הוה מצי לערובינהו ולמתנינהו דבשאין לה שלש דפנות בעי למיתני יעשה לה דופן ובשאינה גבוהה בעי למיתני יגביה ובשחמתה מרובה מצילתה יוסיף על סככה ואמר מר לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה (פסחים דף ג:): אהל מועד. הוא ההיכל ששם היה נתון מזבח הזהב והשלחן והמנורה ובכולהו כתיב אהל מועד: רבנן סברי. קדושת אולם לאו כקדושת היכל וכל עבודות האמורות בהיכל אי הוה עביד להו באולם שלפניו לא מיתכשרי הלכך לא מיקרי אהל מועד ולא אשכחן קרא לניקרי לפתח דיליה פתח: אל פתח אולם. אלמא פיתחא אקרי: הבית הפתוח לאולם. והוא היכל: והא כי כתיב. פתח אהל מועד במשכן שהיה במדבר כתיב ושם לא היה אולם ופתח היכל[ס] י' אמות הוא לגבוה שהקרשים לא היו אלא עשרה אמות גובהן: שלמים ששחטן. שחרית קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין: הא במשכן כתיב. ובבית עולמים מנא לן: ונתתי משכני בתוככם. [פ] וכשנאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן שהרי בתורת כהנים נכתב וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד ועל איזה משכן היה מבטיחן עוד אם לא על המקדש: ההוא

מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט. הקשה מהר"י מאורלינ"ש דהוה ליה לאשמועינן הכשר מבוי ברישא שהוא בלחי וקורה ואם הניח למעלה מעשרים ימעט ותירץ דתנא ניחא ליה להתחיל בהאי לישנא כמו שמתחלת מתניתין דסוכה ולהכי פריך שפיר טפי בגמרא מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה: **סוכה** דאורייתא תני פסולה. פרש"י דשייך למיתני בה לשון פסול הואיל ומימות משה ניתנה מדה זו [[ו] אף על גב דבדאורייתא שייך נמי תקנתא] ולישנא דאיבעית אימא בדאורייתא נמי תני תקנתא לא אתי שפיר לפירושו כי גם ללשון ראשון תני בדאורייתא תקנתא ולא קאמר אלא דשייך למתני בה לשון פסולה לכך נראה לפרש סוכה דאורייתא תני פסולה דלשון ימעט משמע חומרא בעלמא ואתי למיטעי ולומר דדווקא לכתחלה אבל בדיעבד שפיר דמי אבל במבוי דרבנן אין לחוש והא דאמרינן בפ' במה מדליקין (שבת ד' כב.) נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי ואע"ג דנר חנוכה הוי דרבנן נקט פסולה אגב סוכה דבתריה א"נ התם לא מצי למיתני ימעט דהוה משמע כמו שהיא דולקת ימעט וזה אינו דאפילו למ"ד הכבה עושה מצוה צריך לכבותה[ז] ולהדליקה שלא יאמר הרואה לצרכו הוא דאדלקה כדאמרינן התם[ח] גבי הדליקה מבפנים והניחה מבחוץ: **דכתיב** אל פתח אולם הבית. זה הפסוק אינו בשום מקום ואור"י דמלינו דכתיב (יחזקאל מ) אולם הבית ובקרא אחרינא (שם מז) כתיב פתח הבית והוי כאלו נכתב בהדיא בחד קרא פתח אולם הבית וקאמרי רבנן אי כתב פתח אולם כדקאמרת פי' שלא היה כתוב בשום מקום אולם הבית: **אשכחן** משכן דאיקרי מקדש. ונפקא מינה שאינו דוחה את השבת[ט] ושלא יכנס אדם שם באבק שעל רגליו[י] משמע דמשכן ומקדש גמרינן מהדדי וכן בפ"ק דחולין (ד' כג.) גבי מומין[ח] שפוסלין בכהנים ולוים בשנים דקאמר יכול אף בשילה ובית עולמים כן וקשה דבפ"ב דשבועות (ד' טז:) מצריך תרי קראי דקאמר דלכתוב אידי ואידי מקדש וכו' וכן בסוטה (ד' טז.) וביומא (ד' מד.) ובכמה דוכתי ותירץ הר"ר נתנאל דהכא לא צריך קרא לעיקר דרשה אינה אלא על המקדש דבמשכן לא היו דלתות והיא לחולין סברא הוא אם לא היה הפסוק שיפסלו אף בשילה הואיל ואינו תלוי בקדושת המשכן: **שלמים** ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין. ואם תאמר תיפוק ליה דנשחטו קודם תמיד של שחר ואמרינן[ק] העולה עולה ראשונה ט לתמיד של שחר נמי בעי פתיחת דלתות ההיכל כדתנן בתמיד נשחט[ט] (פסחים ד' נח:) לא היה תמיד נשחט עד שהיה שומע קול שער שנפתח וי"ל דקרא דהעולה דווקא בהקטרה איירי ולא בשחיטה אי נמי למצוה ולא לעכב כדאמר בהדיא בהתכלת (מנחות ד' מט:) והא דתניא בתוספתא[ר] כל הזבחים שהקדימן לתמיד של שחר או עיכבן אחר תמיד של בין הערבים ט פסולין היינו מדרבנן אי נמי הכא איצטריך כשנפתחו וחזרו וננעלו[י]: בין

מסורת הש"ס עם הוספות

א) סוכה ב., ב) עי' לקמן דף יא. (ועי' רש"ש ובילקו"מ), ג) סוכה שם, ד) מדות פ"ד מ"א, ה) [שם פ"ג מ"ז], ו) [יומא מד: זבחים יד. נח: נט.], ז) שבועות טז:, ח) זבחים נה: יומא כט. סב:, ט) עיין שבת ה., י) שבת מט:, כ) שבת ו. ועי' רש"י לקמן ו. ד"ה ר"ה, ל) [דף ו:], מ) עי' לקמן דף טו: במשנה, נ) לקמן יא:, ס) [ועי' ברש"י שבועות טז: שפירש באופן אחר], ע) ע"ב, פ) יבמות דף ו., צ) שם ע"ב, ק) [בפסחים דף נח:], ר) [לפסחים פרק ד], ש) עי' לקמן טו. וברש"י שם ד"ה ואפליגו ועי"ש תוד"ה אביי.

הגהות הב"ח

(א) במשנה מבוי שהוא גבוה מעשרים כצ"ל ותיבת "למעלה" נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מבוי שהניחו את הקורה למעלה מכ'. וכ"כ הרע"ב ובחידושי למשניות כתבתי לתמוה הא מסקינן לקמן דהלל מבוי תנן וא"כ אפשר לקורה להיות מונח למעלה מכ' אלא דהלל צריך שלא יהי' למעלה מכ' עוד כתבתי לתמוה במה דכתב רש"י בזה הדבור וכן הרע"ב ושריוה בתקנתא דלחי או קורה דליהוו היכר. הא קיי"ל ש) דלחי העומד מאליו הוי לחי דקיי"ל לחי משום מחיצה: תוס' ד"ה שלמים וכו' דתמיד של שחר נמי וכו'. עי' זבחים דף סא ע"א תוס' ד"ה קודם שיעמדו: בא"ד פסולין היינו מדרבנן. עי' הוריות דף ד ע"א ברש"י ד"ה ספק משמשיכה וכתו' שם:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י ובמשניות דפו"י הרחב, וכ"ה ישר דמילתא באפי נפשיה הוא ואין דיניהם שוה דבגבוה כיון דממעט ליה סגי וברחב עדיין צריך לעשות לו לחי או קורה כמ"ש בתוס' רי"ד מהדורא תליתאי (דק"ס): ב] בכת"י וראשונים (וכ"ה בכמה דפו"י ובסוכה) ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא, פי' דאתרווייהו פריך כחדא דליתני בתרווייהו פסולה או בתרווייהו תקנתא והכי משמע פשטיה דהאי לישנא (ריטב"א עי"ש וברשב"א ור"ן), ועי' תוס' רבינו פרץ ובתוס' הרא"ש ובריטב"א ריש סוכה (ועי' יד מלאכי תעא): ג] בדפו"ר לטלטל בתוכה באה ומדרבנן דמדאורייתא וכו': ד] בכת"י מצי כייל להו ותני כולהו כחדא: ה] בדפו"ר נוסף ופתח היכל של המשכן: ו] [תוס' ישנים] (גליון): ז] יש להוסיף לכבותה ולהניחה למטה מכ' ולחזור ולהדליקה (מראה כהן, וכעי"ז בתוס' הרא"ש): ח] צ"ל גבי שנים שפוסלין בלוים דקאמר וכו' (רש"ש) עי"ש בחולין (וכ"ה בתוס' הרא"ש): ט] [צ"ל במסכת תמיד פ"ג משנה ז'] (גליון): י] [ועי' תוס' יומא כט ע"ב ד"ה אלא אפי' וכו' שכתבו דלשון התוספתא מוכח דפסולין מדאורייתא וע"ע תוספות פסחים נח ע"ב ד"ה העולה] (גליון): כ] ובאמת ליתא בכמה כת"י ומשניות בדפו"י ובהרבה ראשונים, ועי' רש"ש ובילקוט מפרשים ובדק"ס. ועי' בר"ן ובריטב"א ריש מס' סוכה ובתו"ח לקמן ג ע"ב:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יד סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף כו:

ב ב מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה א סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלג סעיף א:

ג ג מיי' פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ז סמג עשין קסג:

ד ד שם הלכה ה:

ה ה מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הל' ה סמג עשין קפג:

רבינו חננאל

מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט. תנא כיצד ממעטו נותן עליו קורה מכ' אמה ולמטה. **תנן התם** סוכה שהיא גבוהה מכ' אמה פסולה. מ"ש גבי סוכה תני פסולה ומ"ש גבי מבוי תני תקנתא וכו' ופשוטה היא. **אמר רב יהודה אמר רב** חכמים לא למדוה שעד כ' אמה כפתח הוא חשיב אלא מפתחו של היכל שהיה גובהו כ' אמה כדתנן במסכת מדות פתחו של היכל גובהו כ' ורחבו י' אמות. **ור' יהודה למד מן האולם** דתנן ושל אולם גובהו מ' אמה ורוחבו כ' אמה ושניהם (מהדין) [מקרא] אחד דרשו ושחטו פתח אהל מועד. רבנן סברי פתח אהל מועד ההיכל הוא דאקרי אהל מועד וההיא פתח פתח ההיכל הוא. ור' יהודה סבר קדושת אולם והיכל חדא מלתא הוא. וכולהו אהל מועד אקרי ואע"ג דההיא קרא ושחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב וליכא התם אולם **אשכחן דמשכן אקרו** מקדש שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ומקדש נמי אקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ותרווייהו חדא מילתא היא ארון נמי אקרי מקדש שנאמר ונסעו הקהתים נושאי המקדש אמרינן (מדילפי) **[אדילפי] מפתח אהל מועד לילפי מפתח שער החצר** שהיה גובהו ה' אמות ורוחבו כ' אמה שנאמר אורך החצר מאה באמה וגו' טול כ' אמה אחורי המשכן ול' אמה המשכן הרי נ' נשארו מן האורך של חצר המשכן ורוחב כולן רוחבן נ' פרנסתו החצר לאורכה **וזו עוד מדת רחבת המשכן**. רחבו עשר

רב נסים גאון

מבוי דרבנן תאני **תקנתא.** בפרק עושין פסין (דף כא) אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין וידים יצתה בת קול ואמרה לו בני אם חכם לבך ודע כי כל דבר שאינו כתוב בקראי ואע"פ שהוא מתקנת נביאים דרבנן מיתקרי כי מפי השמועה שלהן קיבלנוהו ועירובין דרבנן לפי שאינם כתובים:

תורה אור השלם

א) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: [ויקרא ג, ב] ב) וַיְבִאֵנִי אֶל אֻלָם הַבַּיִת וַיָּמָד אֵל אֻלָם חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ: [יחזקאל מ, מח] וַיְשִׁבֵנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִנֵּה מַיִם יֹצְאִים מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת קָדִימָה כִּי פְנֵי הַבַּיִת קָדִים וְהַמַּיִם יֹרְדִים מִתַּחַת מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית מִנֶּגֶב לַמִּזְבֵּחַ: [יחזקאל מז, א] ג) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: [ויקרא כו, יא] ד) וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵקִימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן עַד בֹּאָם: [במדבר י, כא]

ההוא בארון כתיב אלא מהכא א) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם[א] בין לרבנן ובין לרבי יהודה לילפו מפתח שער החצר דכתיב ב) אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקומה חמש אמות וכתיב ג) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף וכתיב ד) ולכתף השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה מה להלן חמש ברוחב[ב] עשרים אף כאן חמש ברוחב עשרים פתח שער החצר איקרי פתח סתמא לא איקרי ואיבעית אימא כי כתיב ה) קלעים חמש עשרה אמה לכתף[ג] בגובהה הוא דכתיב גובהה והא כתיב וקומה חמש אמות (א) ההוא משפת מזבח ולמעלה ורבי יהודה מפתחו של אולם גמר והא תנן והרחב מעשר אמות ימעט ולא פליג ר' יהודה אמר אביי פליג בברייתא דתניא והרחב מי' אמות ימעט ר' יהודה אומר אינו צריך למעט וליפלוג במתני' פליג בגובהה וה"ה לרחבה ואכתי ר' יהודה מפתחו של אולם גמר והתניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט ורבי יהודה מכשיר עד מ' ונ' אמה ותני בר קפרא עד מאה בשלמא לבר קפרא גוזמא אלא לרבי יהודה מאי גוזמא בשלמא (ב) לרבי יהודה ארבעים גמר מפתחו של אולם אלא נ' מנא ליה א"ר חסדא הא מתניתא אטעיתיה לרב דתניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה יותר מפתחו של היכל ימעט הוא סבר מדרבנן מפתחו של היכל גמרי רבי יהודה מפתחו של אולם גמר ולא היא ר' יהודה מפתחא דמלכין גמר ורבנן אי מפתחו של היכל גמירי ליבעו דלתות כהיכל אלמה תנן הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים לחי או קורה דלתות היכל לצניעות בעלמא הוא דעבידן אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח דהא היכל צורת הפתח הויא לו אפילו הכי עשר אמות הוא דרויח אלמה תנן אם יש לו צורת הפתח אע"פ שרחב מעשר אמות אינו צריך למעט מידי הוא טעמא אלא לרב הא מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב אינו צריך למעט וא"ל אתנייה צריך למעט[י] אלא מעתה לא

ההוא בארון כתיב. שהוא משא בני קהת ועל שם שהוא מקודש משאר המשאות קרוי מקדש: לילפו מפתח שער החצר. ארוכה פריך דתנן במתני' והרחב מעשר אמות ימעט הא אשכחן פתח אצר דהוי עשרים רוחב ואיקרי פתח דכתיב ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר בפרשת נשא[ז] כתיב[ד] אבל אגובה ולמיפסל בגובה יותר מה' אמות לא מצי פריך דהא אשכחן פתח ההיכל דגבוה כ' וקא קרי ליה פתח: רוחב חצר המשכן נ' אמה. והא דכתיב חמשים בחמשים בפרק ב' (ד' כג:) מפרש לה. ופתחה באמצע רחבה וסתמו בקלעים ט"ו אמה מצד זה של פתח וט"ו אמה מצד זה של פתח נשארו כ' אמה רוחב באמצע[ח] כדכתיב חמש עשרה אמה קלעים לכתף וכתף הוא צידו של פתח: מה להלן. גובה חמש שהרי כל קלעי החצר סביב לא היה גובהן אלא חמש כדכתיב (שמות כז) וקומה חמש אמות: בגובהה הוא דכתיב. שגבהו הקלעים המזרחיות מזה ומזה לפתח ט"ו אמה יותר משאר קלעי החצר דהוו להו גובה כ' ולרוחב לא ניתנה מדה: ההוא. חמש אמות: משפת קלעים ולמטה. למטה מאותן ט"ו שנעדפו מזה ומזה לפתח היו עוד ה' גובה שוה לשאר הקלעים ועליהן ניתוספו ט"ו בגובה מב' עברי הפתח דהוו להו כ'. לישנא אחרינא בגובהה הוא דכתיב דגובה כל קלעי החצר סביב ט"ו אמה אבל לרוחב הפתח לא למדנו שיעור ולהך לישנא גרסינן במסקנא ההוא משפת מזבח ולמעלה שהמזבח גובהו עשר והקלעים גבוהות ממנו חמש דהוו להו ט"ו כדי שלא יהא כהן עומד עליו ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ ושתיהן שמעתי וזה עיקר וכן מפורש בזבחים בפ' קדשי קדשים (דף נט:) והמפרש לשון ראשון טועה הוא שהיה סבור דמאן דפריך לילפו מפתח שער החצר אגובהה פריך למיפסל גובה יותר מה' אמות ומשום הכי אהדר לאוקומי פתח החצר בגובה כ': ולא פליג ר' יהודה. ואי מאולם גמר ליכשר ברוחב כ': ותני בר קפרא. במילתיה דר' יהודה עד מאה אמה: בשלמא לבר קפרא. איכא למימר דר' יהודה מאולם גמר ולא מכשר בגבוה מארבעים והא דתני בר קפרא ק' גוזמא נקט משום דאכשר ר' יהודה ביותר מכ' ומשלשים נראים לבר קפרא גוזמא ונקיט במילתיה טפי: אטעיתיה לרב. דאמר לעיל ר' יהודה לא למדה אלא מפתח אולם הא מתניתא לדקמיה אטעיתיה: פיתחא דמלכים. סתם פתחי מלכים גבוהין הרבה: לחי. קנה או לוח נעוץ אצל כותל האחד בראשו: לא תיהני ליה צורת הפתח. להכשיר רוחבו ביותר מעשרה: לא

בין לרבנן ובין לרבי יהודה לילפו מפתח שער החצר. ארוכה פריך כדפי' בקונט' דאגובהה לא מצי פריך כיון דאשכחן דאיקרי פתח היכל ועזרה דהוו גביהי עשרים (ג) ועוד אי אגובהה פריך לא הוה משני מידי פתח שער החצר איקרי דכל שכן לא איקרי פתח יותר מחמש דשער גדול מפתח אלא ארוכה פריך דלילפו משער החצר דהוה רוחב כ' כדמייתי מקרא אע"ג דג'[ו] עמודים היו עומדים ברוחב הפתח כדמוכחי קרא מ"מ אתי אויר' דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה[ה] כדאמר לקמן (ד' י:) ומשני דפתח שער איקרי פתח סתמא לא איקרי ואע"ג דבפרשת במדבר סיני[ט] מצינו דאיקרי נמי פתח סתמא אין לחוש הואיל ובשאר מקומות איקרי פתח שער וכענין זה מצינו בהקומץ רבה (מנחות ד' לז.) דקאמר מצינו ימין שנקראת יד דכתיב כי ישית אביו יד ימינו ואידך יד ימין איקרי יד סתמא לא איקרי ואע"ג דבתר הכי כתיב ויתמוך יד אביו:

ואיבעית אימא כי כתיב. ט"ו אמות בגובה הוא דכתיב אבל ברוחב אין שיעור מפורש ואפשר שהיה הפתח רחב עשר או פחות וגרסי' בתר הכי משפת מזבח ולמעלה והיינו כר' יוסי דבפ' קדשי קדשים (זבחים ד' נט:) דאמר מזבח גובהו י' אמות פי' שנים כאורכו והקלעים סביב ט"ו שלא יהא כהן עומד ועבודה בידו וכל העם רואין אותו והא דכתיב בקלעים וקומה ה' אמות היינו משפת מזבח ולמעלה והא דכתיב במזבח (שמות כז) ושלש אמות קומתו היינו משפת סובב ולמעלה ור' יהודה פליג התם דהמזבח ג' אמות דברים ככתבן והקלעים גובהן ה' והאי שינויא בתרא דהכא לא משני לר' יהודה אלא לרבנן דלר' יהודה קלעים ט"ו אמות לאו בגובהן כתיב וא"ת מאי פריך שאני פתח החצר דהוה ליה צורת הפתח שהכלונסות היו על גבי ווי עמודים שהקלעים תלויים בהן וי"ל דאמר לקמן (ד' יא.) דצורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ועוד דלא קשה מידי דאליבא דרב קיימינן ורב תני צריך למעט אע"ג דאית ליה צורת הפתח ולהכי נמי כי פריך בסמוך ור' יהודה מפתחו של אולם גמר והא תנן כו' ולא פליג ר' יהודה ולא משני שאני אולם דה"ל צורת הפתח משום דאליבא דרב קיימינן אך קשה דקראי מוכחי[י] דברוחב כתיב ונראה לריצב"א דמשמע ליה והרחב מי' אמות ימעט אפילו אינו גבוה אלא חמש ולהכי פריך היכא דאינו גבוה אלא ה' לילפו מפתח החצר דאפילו רוחב כ' הוי פתח ואין נראה למקשה דפתח שער איקרי כיון דנמוך כ"כ ועוד דבפ' מדבר סיני[ט] איקרי פתח סתמא ואתי שפיר דגרס בכל הספרים מה להלן גבוה ה' ברוחב כ' ומשני דאפ"ה פתח שער איקרי הואיל ורחב כ"כ והא דאיקרי בפרשת במדבר סיני פתח סתמא אין לחוש כדפי' לעיל ואיבעית אימא קלעים ט"ו אמה בגובה הוא דכתיב כלומר קרא דויקהל דההוא ודאי ע"כ בגובה נמי כתיב דהא כתיב קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף וגו' וכתיב ולכתף השנית מזה ומזה לשער החצר והשתא אי לאו דקרא דלפניו בגובהה כתיב לא הוצרך לכתוב מזה ומזה לשער החצר כיון דכבר פי' גד אחד אלא וודאי קרא קמא איירי בגובה והא דכתיב בקרא קמא עמודיהם שלשה למשמע דארוכבן קאי י"ל דאלבתריה קאי ותדע דהמקשה הביא קרא דתרומה חמש עשרה אמה קלעים והמתרץ הביא קרא דויקהל קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף וגם רב אשי שסידר הש"ס הביא למעלה ולכתף השנית מזה ומזה דויקהל ולא הביא קרא דתרומה שהוא אצל הפסוק שהביא תחלה דהיינו ולכתף השנית חמש עשרה קלעים והביאו בשביל שמירך בזה הפסוק והשתא ודאי הואיל וגובה היה כ"כ פשיטא דנקרא שער ומתחלה לא הקשה אלא דלא משמע ליה דאיקרי שער בעבור גובהו חמש[ט]:

אמר אביי פליג בברייתא. משמע ולעולם מפתח אולם גמר ומכשיר עד רוחב כ' וקשה דלקמן (ד' י.) אמר דלא מכשיר ר' יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש א): עד ארבעים והחמשים אמה. אין להקשות השתא כ' שרי מ' מיבעיא דאיכא למימר מ' ונ' כדאמרי אינשי כדמשמע בפרק מפנין (שבת ד' קכו:): ליבעו דלתות כהיכל. ואע"ג דבאהל מועד שהיה נמי הפתח רחב י'[מ] לא היו דלתות ואפי' הכי קרי ליה פתח היינו משום שלא היה גבוה אלא י' א"נ ע"כ אהל מועד שלא כדין נקרא פתח שהרי היה פרוץ במלואו דלא הוה ליה גיפופי: אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח. אבל לא תיהני ליה דלתות לא פריך דפשיטא הואיל ואית ליה דלתות והן ננעלות דהויא כמחיצה מעלייתא ולא שייך נמי למיפרך דליבעי צורת הפתח דצורת הפתח לא הוי אלא משום נוי בעלמא אבל האי פריך שפיר דלא תהני ליה צורת הפתח דאי הוה קרוי פתח אף כשגדול ביותר[פ] ע"י צורת הפתח היה לו לעשותו שוה לאולם: מידי הוא טעמא אלא לרב. ואע"ג דברייתא נמי גמרה מהיכל איכא למימר דפליגא אמתני' א"נ לא נקט היכל אלא לסימנא בעלמא כדאמרינן בסמוך: ורב

רבינו חננאל

באמה ויש לו אחריו ריוח בצפון כ' אמה ובדרום י' אמה הרי נשאר במזרחו של משכן נ' אמה אורך בנ' רוחב שנאמר ורוחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה. עשו בקלעים ט"ו אמה מיכן וט"ו אמה מיכן הרי ל' אמה נשארו כ' אמה באמצע (מהו) [וזהו] פתח המשכן. ודחינן פתח שער אקרי פתח סתמא לא אקרי. איבעית אימא כי כתיב קלעים חמש עשרה אמה בגובה הוא דכתיב ואקשינן איני והכתיב בגובה של קלעים וקומה חמש אמות (ופרכינן) [ופרקינן] ההוא משפת המזבח ולמעלה ה' אמות. זו השמועה מפורשת בשחיטת קדשים ששחטן בראשו של מזבח בתחלתו דתניא א"ל ר' יוסי ואתה אי אתה אומר כן והלא נאמר ואת מסך שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח מקיש מזבח למשכן מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות ואומר חמש עשרה אמה קלעים וגו' הא מה אני מקיים וקומה ברוחב חמש אמות משפת מזבח ולמעלה שלא יהא כהן עומד במזבח ועבודה בידו והכל רואין אותו הכא נמי במזבח שכתוב בו רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה. ותנן עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד עלה חמשה וכנס אמה זהו סובב ומן הסובב ולמעלה ג' ואמה של קרנות הרי י' וקשיא לן מכ"מ ט"ו אמה הן אע"פ שתעשה קלעים בגובה בגובה כ' מנא ליה [דאקרי פתח] ופרקינן לעולם עד כ' אמה פתח אתקרי והאי דלא עבדו הכא משום דלא אצטריך דהא עלו בגובה מן המשכן חמש אמות מפני המזבח יתר מיכן לא איצטריכו: ואקשינן ור' יהודה מפתחו של אולם גמר והתניא מבוי

רב נסים גאון

והכתיב וקומה חמש אמות ההוא משפת מזבח ולמעלה. וזה גם הוא מן העיקר שאמרוהו בפרק המצניע (שבת דף צב) דכתיב אשר על המשכן ועל המזבח מקיש מזבח למשכן מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות וכבר הזכרנו בפרק המצניע הדברים שנאמרו במסכת זבחים ואין אנו טורחין לחזור בהן:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [מנחות דף יז:], ב) [לקמן דף יז.], ג) [תוספתא פרק א], ד) לקמן יא:, ה) [לקמן יא.], ו) עי' תוס' לקמן ו. ד"ה רב, ז) במדבר ד כו, ח) עי' לקמן יז: תוד"ה וארבעה ובתו"י שם, ט) במדבר ג כו, י) עי' תוס' הרא"ש ובתוס' בזבחים שם ריש ד"ה ואומר (וע"ע מהרש"א בד"ה ואיבע"א), כ) [ועי' תוס' זבחים ס. ד"ה ואומר שהאריך בזה], ל) [וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה השתא], מ) עי' לקמן כג: וברש"י שם ד"ה ועשרים.

תוספות ישנים

א) וי"ל דהתם אומדא בעלמא דיליף מפסי ביראות (מהר"ס):

הגהות הב"ח

(א) גמ' והכתיב וקומה חמש אמות (ההוא משפת מזבח ולמעלה) תא"מ ונ"ב ס"א ההוא משפת קלעים ולמטה: (ב) שם לר' יהודה מאי גוזמא בשלמא ארבעים כצ"ל ותיבות "לרבי יהודה" נמחק[ט]: (ג) תוס' ד"ה בין לרבנן וכו' כיון דאשכחן פתח היכל ועזרה דהוו גביהי עשרים דאיקרי פתח ועוד אי:

גליון הש"ס

גמ' ובין לר"י לילפו מפתח שער החצר. לא ידעתי לפרש דמה קושיא על ר"י מה יוכל ללמוד מפתח החצר יותר מהלימוד מהאולם הא גם האולם היה רוחב יותר מי' ומזה פרכי' באמת את"כ ומוכחי מזה דר"י פליג על הרוחב עכ"פ איך שייך למינקט הקושיא לר"י לילף מפתח החצר מה עדיפות בזה מהילפותא מהאולם והלימוד מאולם הא צריך לענין גבוה יותר מכ' ול"ע: תוס' ד"ה אמר. זק' דלקמן. לא ידעתי שעשו מזה קושיא והניחו בקושיא הא זהו אינו שם משנה או ברייתא רק דרב אמי סבר לומר כן ור"י דחי לה והיא הנותנת וא"כ י"ל דאביי סבר כר"י וגם הא ר"א לא אמר כן בהחלט אלא דסבר לומר כן ואפשר דקיבל מר"י דוהיא הנותנת:

תורה אור השלם

א) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם: כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: [שמות כה, ח-ט]

ב) אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: [שמות כז, יח]

ג) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: [שמות כז, יד]

ד) וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: [שמות לח, טו]

ה) קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: [שמות לח, יד]

הגהות וציונים

א] [צ"ל וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן בין לרבנן כו', כ"א בשבועות טז ע"ב] (גליון): ב] לפי' רש"י דארוחב פריך ולא אגובה ל"ג "חמש ברוחב" אלא גרסינן מה להלן רוחב עשרים אף כאן רוחב עשרים (תוס' ר"פ עי"ש), ולפי"ז דברי רש"י בד"ה מה להלן (שסותרים לכאורה דבר זה) הם להלשון הראשון והם גם מדברי המפרש שרש"י דוחה להלן בד"ה משפת (ובאמת בדפו"ר מד"ה מה להלן עד "לישנא אחרינא" הכל המשך ודיבור אחד והכל הוא הלשון הראשון שרש"י שולל בסוף דבריו): ג] נ"א אל הכתף (גליון) ע"פ מהרש"ל וכ"ה בכת"י (ועי' תוס' בד"ה ואיבעית אימא): ד] תיבת "כתיב" מיותר (מהרש"ל דפו"ר): ה] בדפו"ר נוסף לפתח: ו] נ"ל דט"ס בדבריהם וצ"ל אע"ג דד' עמודים היו עומדים וכו', וכדכתיב בקרא גבי שער החצר (שמות כז, טז) "עמודיהם ארבעה", וכן מוכחי קראי שם (רש"ש על מדרש רבה סוף פרשת תרומה עי"ש): ז] רש"ל כ' דהך ואיבע"א הוא דיבור אחד עם הך דלעיל (גליון): ח] צ"ל אף בשרחב יותר (דבש תמר): ט] וכן ליתא בכת"י, ושם ליתא נמי תיבות "מאי גוזמא" והגי' היא "אלא לר"י בשלמא ארבעים וכו'", וכ"ה בקצת דפו"י וכ"ה ישר (דק"ס):